

**SAKU-PEKKA
SUNDELIN**

TAMMI

BRITTI-

ENGLANTILAISEN JALKAPALLON TARINA

FUTIS

Saku-Pekka Sundelin

BRITTIFFUTIS

Englantilaisen jalkapallon tarina

TAMMI

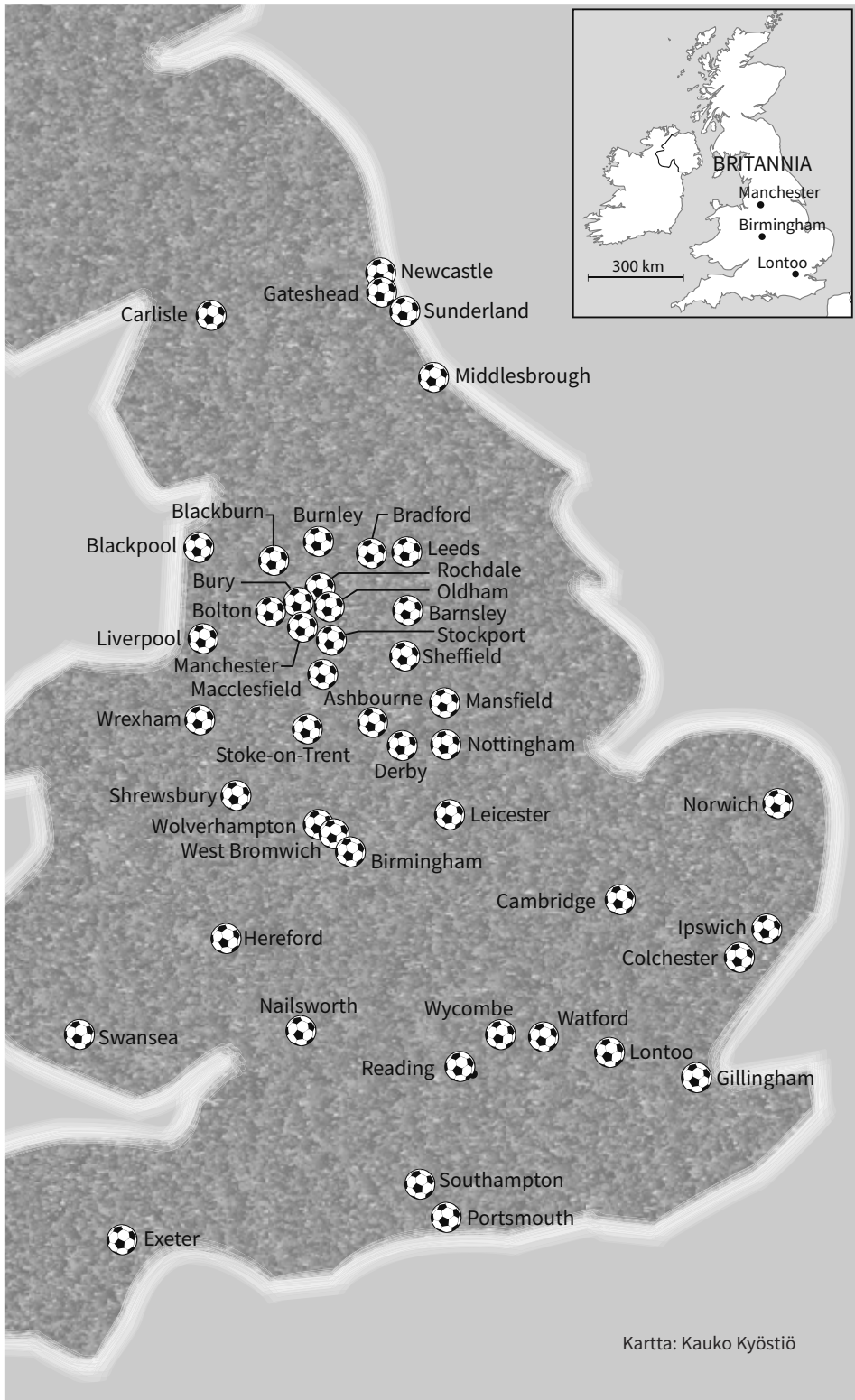
HELSINKI

Kaisalle, Hugolle ja Taistolle

© SAKU-PEKKA SUNDELIN JA TAMMI 2020
TAMMI ON OSA WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖTÄ.
ISBN 978-952-04-1674-4
PAINETTU EU:SSA

Sisällysluettelo

1. Alkulämpö	7
2. Olisiko Lionel Messi pärjännyt sateisena tiistaina Stokessa?.....	13
3. Miksi Margaret Thatcher vihasi jalkapalloa?	29
4. Mistä kaikesta voimme syyttää Aulis Virtasta?	47
5. Mikä saa lähtemään vierasmatkalle, vaikka nöyryytys on taattu?.....	65
6. Kuka loppujen lopuksi omistaa jalkapalloseuran?	85
7. Kuinka ”Hullu jengi” nostettiin pohjalta eliitin kiusaksi?.....	97
8. Minne pallo laitetaan, kun se laitetaan ”sekoittimeen”?	115
9. Miltä tuntuu jahdata unelmaa Manchester Unitedissa ja lopettaa ennen aikojaan?	133
10. Miten ”nännilaskuri” liittyy jalkapallojournalismiin?....	155
11. Miten Shefki Kuqin siirtopaperit päättyivät faksilla pikaruokakokuun keskellä yötä?	173
12. Miksi ihminen haluaa lyödä toista nyrkillä päähän?.....	189
13. Muuttuuko kantapubi, jos seura muuttaa uudelle stadionille?	207
14. Miksi naisten jalkapallo kiellettiin 50 vuodeksi ja naiset laitettiin lipunmyyjiksi?.....	217
15. Voiko jalkapallo muuttaa maailmaa?.....	229
Suomalaiset brittikentillä	241
Kirjallisuutta	275

Kartta: Kauko Kyöstiö

1. Alkulämpö

Englannissa on yli 55 miljoonaa jalkapalloasiantuntijaa. Britit puhuvat jalkapallosta pubeissa, puistoissa, lehtikioskeilla, takseissa, ostoskeskuksissa, Twitterissä, alahuoneen istunnoissa, maitomiehen kanssa, teekupin äärellä, arkena, ”pankkivapaapäivänä”, häissä, hautajaisissa, humalassa, pitkillä kävelyillä, raivon vallassa, ikionnellisena ja melko luotettavien lähteiden mukaan jopa Buckinghamin palatsissa. Vain 12 ihmistä koko maassa ei tiedä, miten jalkapalloa pelataan. Ne 12 ovat kulloisenkin maa-joukkueen kentällä olevat pelaajat sekä päävalmentaja.

Jalkapalloa rakastavan suomalaisen silmin englantilaisen lajikulttuurin syvyys on kadehdittavaa. Tässä kirjassa pureudutaan brittifutiksen sielunmaisemaan lajin historiasta seurojen merkitykseen yhteisöissään, pelaajiin, erikoisiin managereihin, median rooliin, pelin taktiseen kehitykseen, alasarjojen taikaan, vierasmatkoihin ja aina englantilaiseen ruokaan asti. Samalla pohditaan, miksi juuri englantilainen jalkapallo on hurmannut niin monet suomalaiset, ja onko se osaltaan vienyt pohjaa maamme jalkapallokulttuurin laajemmalta kehitykseltä.

Brittifutis on tunkeutunut syvälle suomalaisten arkeen. Kun 1980-luvulla avasi television kakkoskanavan lauantaina kello 17, sieltä näki englantilaista jalkapalloa, ei kotimaan sarjoja. Sauranjälkeinen iltapäivä kotisohvalla oli kiehtova kulttuurimatka myyttiseen saarivaltakuntaan. Veikkauksen kupongilla on ollut jo vuodesta 1940 lähtien säännöllisesti nimiä, joiden oikeasta ääntämisestä ei monilla ole tänäkään päivänä mitään käsitystä.

Middlesbrough, Leicester, West Bromwich, Wycombe, Carlisle, tai hyvänen aika – Shrewsbury! Ne eivät ole helppoja englantilaisille itselleenkään. Meitä ovat myös huvittaneet seuranimet, kuten maksa-allas (Liverpool), länsikinkku (West Ham) ja lukemassa (Reading).

Kiintymyksessä ei ole kysymys pelkästään jalkapallosta. Koulun englannin tunneilla seikkailtiin kaksikerroksisissa punaisissa busseissa tai puhelinkopissa. Apua kysyttiin sheriffien sijaan *bobbyltä*. Kuorma-auto oli lorry, ei truck, hissi lift eikä elevator, ja lomaa opetettiin viettämään sanalla holiday siinä missä amerikkalainen pitäisi vacationin. Joku sai brittikulttuurikylpynsä Viisikko-kirjoista tai Charles Dickensin romaaneista, toiset Beatlesin ja Rolling Stonesin iänikuisesta taistosta. Mod ja punk. Kuumavesipullot. Ylenpalttinen kohteliaisuus. Luokkayhteiskunta. Englanti on trendien eturintamassa kulkeva takapajula. Ristiriitaisuuksien valtakunta.

Meillä kaikilla anglofiileillä ja brittifutiksen rakastajilla on tarinamme lemmen leiskahduksesta tuohon outoon saareen. Omani alkoi Raumalla 1983 aloittaessani jalkapallon pelaamisen Pallo-Irojen nappulaliigassa. Kuvaavaa on, että kaupunginosa-joukkueet oli jaettu englantilaisten seurojen mukaan. Minusta ei jostain syystä tullut Liverpoolin kannattajaa, vaikka harrastukseni alkuajat iskin maaleja punapaitojen nimiin. Kipuilin pitkään sen kanssa, etten löytänyt omaa suosikkijoukkuetta Englannista – kaikilla kavereillani tuntui sellainen olevan. Fanitin nuorena brittifutista kokonaisuutena. Rakastan ylipäänsä jalkapalloa kokonaisvaltaisesti. Ajoittain läpitunkeva vastakkainasettelu suomifutiksen ja muun jalkapallon välillä tuntuu minusta vieraalta, koska laji on iät ja ajat ollut luonteeltaan niin globaalia.

Olin kuullut lukuisia kertoja tarinan siitä, miten isäni matkusti vuonna 1967 rahtilaivalla Raumalta Englannin koillisrannikolle Hulliin, josta hän jatkoi edelleen Buryyn. Siellä hän työskenteli vuoden päivät kartonkitehtaalla ja näki sen ajan popidolin George Bestin pelaavan Manchesterin derbyssä. Vasta paljon

myöhemmin sain tietää isoisoisäni Hugon olleen innokas vakioveikkaaja ja sitä kautta tykättyneen joukkueeseen nimeltä Wolverhampton Wanderers. Ilmeisesti juuri jännittävän nimen vuoksi.

Raumalaisena olen kasvanut enemmän jääkiekon kuin jalkapallon ympäröimänä. Isoisäni kuului Rauman Lukon perustajajäseniin, joten olen kolmannen polven Lukko-kannattaja. Vaihtoehtoja ei ollut. Sitä kautta ymmärrän ainakin jonkin verran englantilaisen jalkapallokannattajan elämästä. Jääkiekko liikuttaa raumalaisia siinä missä jalkapallo vaikkapa Sunderlandin kaupungin asukkaita, joskin Lukon kannattaminen tuskin saavuttaa yhtä hullua omistautumisen tasoa. En ainakaan ole kuullut, että ketään olisi haudattu Lukon värein koristeltuun arkuun tai vainajan tuhkia sirotellun Äijänsuolle. Englannissa tuhkien sirottelu seuran jalkapallokentälle tapahtui vielä 2000-luvulla, nyt valtaosa seuroista on kieltänyt tavan.

Muistan päivän, jolloin ostin ensimmäistä kertaa *Veikkaaja*-lehden. Hain tuon kulttijulkaisun eräänä lauantaina 1987 Syvärauman R-kioskilta. Olin tuolloin 11-vuotias. Kannessa oli kuva West Hamin lupaavasta Stuart Slaterista ja sisäsivuilla juttu John Lyallin akatemiasta. Muistoani ei tarvitse edes tarkastaa *Veikkaajan* arkistosta. Jossain toisessa *Veikkaajassa* ärhäkkä kolumnisti Eric Batty ruoski rajusti nuorta Ryan Giggsiä ja kutsui tätä pelkuriksi. Slaterista ei tullut kaksista pelaajaa ja kaikki tietävät, miten loistavan uran Giggs teki, mutta väärät ennusteet eivät vieneet uskoani lehteen.

Elämässä olisi ollut jalkapallon nippelitietoa hyödyllisempää painaa päähän vaikkapa matemaattisia kaavoja ja ruotsin kielen sanastoa, mutta urheiluentusiastin aivot eivät toimi niin. Ne käsittelevät maailmaa otteluiden, maalien, voittojen, tappioiden, mestaruuksien ja putoamisten kautta. Ian Rush teki 32 liigamaalia ensimmäisen kouluvuoteni aikana. Stuart Pearce epäonnistui MM-välierässä rangaistuspotkukisassa suunnilleen samalla hetkellä, kun koin ensisuudelmani.

Hyvä ystäväni alkoi teininä tilata levyjä Lontoosta. Minäkin halusin paketteja ihmeellisestä Englannista. Maailma tuntui 1980-luvulla vaikeasti saavutettavalta ja suurelta, joten minkä tahansa postilähetyksen saapuminen ulkomailta oli kiehtovaa. Futiskortit eivät tietenkään vedä vertoja levyille, mutta korteissa esiintyvien nimien vilahtaminen Aulis Virtasen selostuksissa tuntui bingovoitolta. Lukiossa tahdoin vaihto-oppilaaksi Englantiin, mutta koulupaikan järjestäminen oli liian hankalaa. Suomella ei ollut samanlaista vaihto-oppilasjärjestelmää Britannian kuin Yhdysvaltojen tai Saksan kanssa. Jalkapalloseura olisi kyllä järjestynyt. Turhauduin menetetyistä mahdollisuuksista.

Pettymyksestä selviytyminen vei aikansa, mutta sitten valio-liigaseura Nottingham Forest saapui 1997 Suomeen ja vieläpä Raumalle, jossa se pelasi harjoitusottelun joukkueettani Pallo-Iiroja vastaan. Tunsin joka ikisen Forestin pelaajan taustat ja varsinkin sen managerin Dave Bassettin. Bassett valmensi aiemmin tarunhohtoista Wimbledonia, ”Crazy Gangia”, joka nousi alasarjoista isompiensa kiusaksi vastoin kaikkia todennäköisyyksiä. Harmikseni Stuart Pearce oli juuri Rauman-leirin alla siirtynyt Newcastleen. En voittanut ottelun aikana ainuttakaan pääpalloa toppariparin Steve Chettle–Colin Cooper puristuksessa. Se ei ollut häpeä, sillä kaksikko pelasi yhteensä lähemmäs tuhat ottelua Englannin pääsarjassa, Cooper jopa Englannin maajoukkueessa. Forestin kärki Pierre van Hooijdonk pelasi puolestaan Hollannin maajoukkueessa. Kevin Campbell oli takonut maaleja Arsenalissa. Chris Bart-Williams teki komean uran samoin kuin Ian Woan ja moni muu Nottinghamin ryhmästä. Hävisimme 0–5. Se oli jalkapallourani paras päivä. Tapasin ”Harry” Bassettin yli 22 vuotta myöhemmin Lontoossa tätä kirjaa varten.

Rakkaus Englantia kohtaan viileni vuosiksi, kunnes nykyinen esimieheni Petri Lahti käveli keväällä 2010 *Ilta-Sanomien* ulkomaantoimitukseen, jossa tuohon aikaan työskentelin. Hän kysyi täysin odottamatta, haluaisinko lähteä samassa konser-

nissa olleen *Veikkaajan* kirjeenvaihtajaksi Englantiin. Päätöksen tekeminen kesti muutaman sekunnin. Elin kolme työntäyteistä joskin avartavaa vuotta Lontoossa. Välillä vihasin jalkapalloa. Elämä oli yksinäistä ja raskasta. Satojen otteluiden näkeminen kuulostaa unelmalta, mutta ei se aina ollut, kun piti kovassa kiireessä ja paineessa kirjoittaa valtava määrä tekstiä ja löytää jatkuvasti uusia näkökulmia. Uskokaa tai älkää, jalkapallosta voi saada myös yliannostuksen. Työ tappoi intohimoani ja osaltaan myös parisuhteeni. Silti en vaihtaisi niitä vuosia mistään hinnasta pois. Palo Englantia kohtaan syttyi uudelleen.

Kaikki edellä mainittu voi kuulostaa siltä, että olisin määrätteisesti hakeutunut kohti jalkapallotoimittajan uraa ja kirjeenvaihtajan pestiä Englannissa. Mutta ei se niin mennyt. Yritin ennemminkin vältellä sellaista. Brittifutista käsittelevä kirja on sen sijaan kytenyt mielessäni pitkään. Se olisi pitänyt kirjoittaa jo aiemmin. Kiitos kustantajalle, kun se uskoi tähän projektiin. *Brittifutis – Englantilaisen jalkapallon tarina* on kirja jalkapallosta, mutta se ei ole jalkapallokirja. Jalkapallokirja tuntuu liian ahtaalta määritelmältä.

Kun istun sohvalla ja katson jalkapallo-ottelua, vaimoni näkee vain mykän miehen seuraamassa rajatulla alueella pallon perässä liikkuvia miehiä. Me kaikki jalkapalloon hurahaneet tiedämme, että kysymys on niin paljon muusta, mutta mistä elämässään kolme ottelua nähnyt ihminen sen voisi tietää. Tavoitteeni *Brittifutista* tehdessä oli, että kirja voisi auttaa myös vaimoni kaltaisia jalkapalloummikkoja ymmärtämään meitä paremmin. Haluan myös tarjota kaikille lukijoille samankaltaisen kulttuurimatkan, jonka Aulis Virtanen ja myöhemmin Antero Mertaranta sekä Jukka Rönkä tarjosivat joka lauantai televisiokatsojille. Toivon, että tämä kirja tuoksuisi kokolattiamatolle kaatuneelle oluelle sekä uppokeitetyille ranskalaisille perunoille, joihin on kaadettu runsaalla kädellä viinietikkaa.

Jalkapallo on maailman upein ja toimivin peli, jossa yksittäinen haltuunotto voi olla kuin taideteos. Samaan aikaan se on

historiaa, sosiologiaa, antropologiaa, psykologiaa, politiikkaa ja paljon muuta. Jalkapallo on maailman suurin kansanliike. Sellaiseksi ei voi nousta ainoastaan asioilla, jotka tapahtuvat pelikentän rajojen sisäpuolella.

Helsingissä helmikuussa 2020

2. Olisiko Lionel Messi pärjännyt sateisena tiistaina Stokessa?

Tv-kanava Sky Sportsin juontaja Richard Keys ja asiantuntija Andy Gray keskustelivat joulukuussa 2010 ehdokkaista maailman parhaaksi jalkapalloilijaksi eli Ballon d'Or -palkinnon saajaksi. Pääkandidaateista Cristiano Ronaldo iski sinä vuonna pelaamissaan 54 ottelussa kaikkiaan 49 maalia. 23-vuotias Lionel Messi laittoi vielä paremmaksi takoen peräti 60 osumaa FC Barcelonan ja Argentiinan maajoukkueen paidassa yhden kalenterivuoden aikana.

Keys uteli Graytä, entiseltä Aston Villan ja Evertonin hyökkääjältä, pystyisivätkö Messi ja Ronaldo samanlaisiin lukemiin, jos he pelaisivat Englannissa. Koska Real Madridiin siirtynyt Ronaldo oli jo pari vuotta aiemmin voittanut ylivoimaiseen tapaan Valioliigan maalikuninkuuden Manchester Unitedissa, Gray keskittyi vastauksessaan Messiin. ”En usko, että Barcelona on ikinä pelannut paikoissa, kuten Britannia Stadium, ja kohdannut sellaista pitkien heittojen ja vapaapotkujen vyöryä kuin Tony Pulisin joukkuetta vastaan tai käynyt Blackburnin kaltaisilla paikkakunnilla, joissa isketään pitkää palloa rangaistusalueelle.” Britannia Stadium on Stoke Cityn kotikenttä, ja Stoke puolestaan lähes synonyymi suoraviivaiselle pelitavalle.

Grayn kommentti kuvasti monella tapaa harhaa, jossa englan-

tilainen jalkapallo on vuosikymmeniä, ellei peräti vuosisatoja elänyt. Englantilaiset uskovat keksineensä pelin, omistavansa pelin, opettaneensa sen muille ja olevan siinä muita parempia. Messi saattoi tehdä toinen toistaan uskomattomampia urotekoja Manner-Euroopassa, mutta kun kamppailuvoima kovenisi ja tempo kasvaisi, hän ei enää samalla tapaa pärjäisi.

Samaan aikaan mikään ei viitannut siihen, että englantilainen pelitapa olisi millään tavoin ylivertainen muuhun maailmaan nähden – pikemminkin päinvastoin. Vaikka Valioliigalla ja sen seuroilla oli muita suuremmat taloudelliset resurssit, oli brittiseura voittanut Grayn lausunnon aikana Mestarien liigan tai sitä edeltäneen Euroopan cupin vain kolme kertaa 25 vuoden sisällä. 1970-luvun ja 1980-luvun alun dominointi olivat mennyttä aikaa, eikä Englannin maajoukkuemenestyksestä ole voinut kovin vakavalla naamalla puhua vuoden 1966 jälkeen.

Skotlantilainen Gray lukeutuu ajatusmaailmaltaan dinosauksiin. Hänestä voi huoletta käyttää määritettä *a proper football man* eli ehta futisjätkä, jollainen vanhan liiton änkyröihin ivallisesti liitetään. Ehdot futismiehet arvioivat jalkapalloilijoita muun muassa sen perusteella, käyttävätkö nämä villahansikkaita pelatessaan kylmällä säällä. Käsineet kun ovat suurin mahdollinen rikos englantilaisella pelikentällä, ja niiden käyttäminen kuvastaa ennen kaikkea pelaajan henkistä pehmeyttä.

Monet englantilaiset totta kai tajusivat tuoreeltaan, kuinka naurettavilta Grayn kommentit kuulostivat. Lausunto alkoi elää omaa elämäänsä ja muuttui vuosien mittaan muotoon: ”Olisiko Messi pärjännyt sateisena ja tuulisena tiistai-iltana Stokessa?” Mukana on totta kai saavikaupalla brittiläistä itseironiaa. Englannissa asuva espanjalaistoimittaja Guillem Balagué kertoi Grayn kommenteista ja niistä syntyneestä myytistä joitain vuosia myöhemmin suoraan Messille. ”Niin kysyvien pitäisi ymmärtää, että pelasin karmeissa oloissa Rosariossa ollessani 11-vuotias. Kentällä oli lasinsiruja ja kuoppia. Pärjäsin ihan hyvin”, Messi vastasi Balaguén mukaan.

Brittifutis on mannereurooppalaistunut valtavasti koko 2000-luvun ajan. Myös jalkapallon sääntötulkinnat ovat muuttuneet taitopelaajia suosiviksi. Lukuisat heiveröisiltä näyttävät taiturit David Silvasta Riyad Mahreziin ovat osoittaneet, ettei sateinen tiistai-ilta Stokessa yllättäen tuotakaan heille mitään ongelmia. Kenties Lionel Messikin olisi pärjännyt. Mistä englantilaisten ylimitoitettu ja epärealistinen jalkapalloitsetunto sekä ego-sentrinen futismaailmankuva johtuivat? Muun muassa siitä, että lajin katsotaan syntyneen saarivaltakunnassa, vaikka sekin on ainakin osin harhaa. On ihan perusteltua – joskin rohkeaa – väittää, että jalkapalloa ei edes keksitty Englannissa.

Jalkapallon kansainvälinen kattojärjestö Fifa tukeutuu aineistoon, jonka mukaan varhaisimmat merkinnät jalkapallon tai sen jonkinlaisen esiversioon peluusta löytyvät kiinalaisesta sotilaskirjallisuudesta ja siinä esiintyvissä harjoitusmetodeista 200-luvulta ennen ajanlaskun alkua. Sano se englantilaiselle, ja tämä kertoo sinun puhuvan roskaa. Kiinalaista peliä kutsuttiin nimellä *tsu chu (cuju)*. Siinä höyhenillä ja hiuksilla täytettyä nahkapalloa yritettiin potkaista yli kymmenen metriä korkealla olevan verkon läpi. Vähän samalla tavalla jalkapalloa pelattiin koko 1900-luku myös Englannissa, tosin ilman korkeuksissa olevaa verkkoa. Vasta 2000-luvulle tultaessa Britteinsaarilla ymmärrettiin kunnolla, että palloa voi liikutella myös maata pitkin.

Englannissa jalkapallon kiinalainen perimä nähdään kaukaa haetulta. Kun Fifan entinen puheenjohtaja Sepp Blatter vieraili jalkapallon synnyinpaikaksi väitetyssä Zibon kaupungissa ja allekirjoitti todistuksen, jonka mukaan lajin ensimmäiset muodot ovat lähtöisin sieltä, brittitutkijat raivostuivat. Zibon jalkapallomuseon kartta, jossa pelin kehitys kulkee Kiinan kautta Egyptiin, Rooman valtakuntaan ja jopa Ranskaan ennen Englantia, provosoi brittejä entisestään. Monien mielestä linkki cujun ja nykyajan välillä on erittäin hatara. Jotkut jopa uskovat Kiina-väitteen liittyvän kansainvälisen jalkapalloliiton

pyrkimykseen saada asukasluvultaan maailman suurin valtio innostumaan pelistä enemmän. Englantilainen historioitsija Tom Holland on sanonut, ettei hän tiedä mitään jalkapallon antiikin ajanjakson juurista, koska sellaisia ei hänen mukaansa ole. ”Esineiden potkiminen on ilmeinen ihmisen aktiviteetti. Se, että eri ihmiset eri puolilla maailmaa ovat tai eivät ole tehneet sellaista, ei kerro jalkapallon alkuperästä”, Holland kommentoi uutistoimisto AFP:lle Fifan Kiina-linjausta 2014.

Samaan aikaan englantilaiset rakentavat vähintään yhtä hataraa linkkiä kuin Fifa. Heidän näkökulmastaan laji on peräisin keskiaikaisista brittikylien välisistä mittelöistä, joissa pallo sananmukaisesti tapeltiin vastustajan alueelle jopa kilometrien päähän. Britanniassa aikaisimmat todisteet jalkapallon kaltaisesta mutaisesta pallopelitaistosta löytyvät 1100-luvulta. Ashbournessa, Derbyshiren kreivikunnassa, järjestettiin ottelet vuosittain laskiaistiistaina ja sitä seuraavana niin sanottuna tuhkakeskiviikkona. Kamppailujen nimittäminen jalkapalloksi olisi termin sijoittamista aikakauteen, jolloin koko sanaa ei tunnettu. Se tiedetään varmasti, että 1600-luvun lopussa Ashbournen pelejä kutsuttiin hugballiksi, vapaasti suomennettuna halipalloksi. Koska tulipalo tuhosi 1800-luvulla alkuperäisistä laskiaispeleistä kertovat arkistot, on niistä syntynyt hurjia myyttejä. Yksi suosittu väite on, että pelivälineenä käytettiin mestatun ihmisen päätä, joka heitettiin väkijoukkoon. Sama pääväite esiintyy myös Kiinan cuju-peleistä. Olisiko Messi pärjännyt sateisena laskiaistiistaina Ashbournessa?

Reilun 7 000 asukkaan Ashbournessa järjestetään yhä joka laskiainen kaksipäiväinen Royal Shrovetide -jalkapallo-ottelu. Siinä Henmore-joen etelä- ja pohjoispuolella syntyneet yrittävät kuljettaa palloa kolmen mailin matkan kylän ahtaiden katujen läpi vastustajan maaliin. Näyssä on jotain tuttua. Jos joskus jalkapallon arvokisojen aikana eksyy englantilaisfanien kanssa samaan kaupunkiin, voi havaita merkkejä sekä Ashbournen peleistä että lajin kiinalaisista juurista. Faneilla on tapana

vallata ottelukaupungin pääkatu tai -aukio, ripustaa lippujaan terasseille, juoda rutkasti olutta ja potkia isoissa ryppäissä palloa korkeuksiin. Sitä katsoessa ei ole enää varma, uskoako brittitutkijoita vai Fifaa. Turvallisinta lienee sanoa, että laji on erittäin pitkän ja yhä jatkuvan evoluution tulos.

Pallonmuotoista esinettä on joka tapauksessa käsitelty jaloilla yli 2 000 vuotta, vaikka palloa olisi paljon helpompi kantaa käsissään. Jos esineiden potkiminen olisi ihmisen ilmeinen aktiviteetti, kuten Tom Holland väittää, Akropolis-museosta Ateenasta tuskin löytyisi antiikinaikaista kiveä, johon on kai-verrettu alaston palloa pomputteleva kreikkalaisurheilija. Niin arkista tekoa ei luultavasti olisi hakattu kiveen ennen ajanlaskun alkua. Pallon käsittelyn haastavuus jaloilla on yksi lajin kiehtovuuden saloista, oli pelin nimi sitten kiinalainen cuju, kreikkalainen *episkyros*, roomalainen *harpastum*, englantilainen *football* tai amerikkalainen *soccer*. Jalkapallo on hallittavuudeltaan niin vaikeaa, ettei siihen kyllästy, mutta samaan aikaan pelinä tarpeeksi yksinkertaista, jottei siihen tuskastu.

Englantilaiset eivät keksineet peliä, jossa palloa potkitaan jaloilla, mutta aivan varmasti he loivat nykymuotoisen jalkapallon säännöt. Lajeja, joissa pyöreähköä esinettä käsiteltiin sekä jaloin että käsin, pelattiin laajalti kouluissa ja yliopistoissa 1800-luvun alkupuoliskolla. Kun puhuttiin jalkapallosta, saatettiin sillä tarkoittaa useita eri pelejä, joissa palloa yritettiin liikuttaa monin tavoin kohti vastustajan maalia. Sääntöjä muokattiin sen mukaan, missä ympäristössä peliä kulloinkin pelattiin. Cambridgen yliopistossa pelattiin Cambridgen säännöillä. Niissä olivat mukana sivurajaheitot ja maalipotkut, mutta pallon kanssa ei saanut liikkua. Sheffieldin säännöissä annettiin kulma- ja vapaapotkuja, minkä lisäksi lähinnä maalia oleva pelaaja sai ottaa vuodesta 1875 lähtien pallon käsiinsä. Sheffieldin sääntöjä käytettiin Englannin pohjoisissa teollisuuskaupungeissa.

Koulujen oppilaat halusivat jatkaa pelaamistaan siirtyessään yliopistoihin, armeijaan, tehtaisiin tai muualle työelämään.

Ongelma oli yhteisten sääntöjen puuttuminen. Tilanteen selkeyttämiseksi 12 seuraa kokoontui Freemason's Tavernissa Lontoossa 26. lokakuuta 1863. Kuuden kokoontumisen päätteeksi kirjoitettiin lakimies Ebenezer Cobb Morleyn johdolla jalkapallon säännöt ja perustettiin Football Association (FA) eli Englannin jalkapalloliitto. Vasta Freemason's Tavernin kokouksissa jalkapallo ja rugby erotettiin toden teolla toisistaan. Modernin jalkapallon voidaan katsoa syntyneen syksyllä 1863 Lontoossa – ja siitä englantilaiset saavat kaiken kunnian.

Morleyn ensimmäisissä sääntöahmotelmissa pallon kanssa ei saanut liikkua, mutta sen sai heittää omalle pelaajalle. Jopa vastustajan potkiminen oli sallittua, mikä näkyi Englannin kentillä pitkään, vaikka se olikin kiellettyä. Lopulliseen versioon fyysistä kontaktia siistittiin merkittävästi, mikä herätti närää osassa seuroista. Ajateltiin, että jos vastustajan sääreen ei saisi potkaista, muut maat pärjäisivät englantilaisten pelissä nopeasti, kunhan se leviäisi maailmalle. Jalkapallo ja rugby eriytyivät siinä vaiheessa. Lieneekö yksi protestoinnin kohde ollut viimeinen sääntökohta numero 13, jossa pelikengissä ei saanut käyttää ulkonevia nauvoja, rautalaattoja tai guttaperkkaa?

Jalkapallon peruseriaatteet ovat 150 vuodessa muuttuneet Englannin jalkapallomuseossa Manchesterissa säilytettävistä Morleyn säännöistä kovin vähän. Maailma ja ihmiset ovat muuttuneet huomattavasti enemmän, mikä on puolestaan muuttanut peliä. Yksi esimerkki ihmisen evoluutiosta on hyvin konkreettinen. Jalkapallomaalin leveys on yhä sama kahdeksan jaardia eli 7,32 metriä kuin Morleyn säännöissä. Samaan aikaan englantilaisen miehen keskipituus on kasvanut puolessatoista vuosisadassa 165 sentistä yli 175 senttiin. Maalivahtipelaamista muokkasi toki sellainenkin pikkuseikka, että kahdeksan jalan eli 2,44 metrin korkeuteen asetettu ylärima otettiin käyttöön vasta yli kymmenen vuotta Morleyn sääntöjen jälkeen. Sitä ennen maali voitiin tehdä minkä korkuisena tahansa, kunhan pallo meni sisään tolppien välistä.

Kuten edellä mainittiin, jalkapalloa pelattiin tehtaiden lisäksi yliopistoissa ja armeijassa, ja jopa kirkoilla oli omia joukkueitaan. Ennen muuta sitä oli harrastettu 1800-luvun alussa mak-sullisissa yksityiskouluissa. Vaikka tuo peli muistutti enemmän rugbya, joka on Britanniassa huomattavasti yläluokkaisempi laji, ovat jalkapallon taustat muutakin kuin työväenluokkaiset. Duunaripeli siitä tuli vasta ajan mittaan. Alun perin yliopistoista kotikulmilleen palanneet entiset yksityiskoulujen oppilaat levit-tivät lajia Pohjois-Englannin työläiskaupunkeihin. Heidän per-heittensä yritykset perustivat seuroja, joihin haalittiin tehtaan työntekijöitä, jotta pelit saatiin aikaiseksi.

Jalkapallon suosion kasvaessa siitä kiinnostuivat myös kirkot. Everton, Aston Villa, Bolton Wanderers ja Southampton ovat kirkkojen ympärille rakentuneita seuroja. Jo yksityiskouluissa mukana kulki vahva kristillinen vakaumus. Liikunnan katsottiin tukevan moraalikasvatusta, ja moraalin koettiin rapautuneen viktoriaanisen ajan Englannissa. Seuroja perustettiin totta kai myös raskaan teollisuuden yrityksissä, kuten Arsenal Britannian kruunun aseteltaalla Woolwichissa tai West Ham Thamesin varrella olleella telakalla. Työväen peliksi jalkapallo muuttui vasta, kun isommat massat innostuivat lajista. 1900-luvun aikana jalkapallosta muovautui lopulta urheilulaji, jossa vähävaraiset maksavat itsensä kipeiksi päästäkseen raivoamaan kentällä hikoileville miljonääreille.

Sen verran luokkajako näkyy vielä tänäkin päivänä, että esi-merkiksi Lontoon Holland Parkissa on turha avata jalkapallo-keskustelua *The Daily Telegraphia* lukevan herrasmiehen kanssa. Rugbysta hänellä riittäisi puhuttavaa. Toisaalta prinssi William on Englannin jalkapalloliiton edustuksellinen johtaja ja Aston Villan innokas kannattaja. Kuninkaallisilla on ollut tapana olla jakamassa Englannin FA Cupin voittopokaali vuosittain Wem-bleyllä. Kuningatar Elisabet ei ole koskaan julkisesti puhunut tai voinut puhua jalkapallosta, mutta Sepp Blatter väittää elämäker-rassaan tämän tuntevan lajin salat erittäin hyvin ja kannattavan

Arsenalia. Samaa on sanonut työväenpuolueen puheenjohtaja Jeremy Corbyn. Myös Arsenalin entinen kapteeni Cesc Fabregas väittää Elisabetin paljastaneen tälle Buckinghamin palatsissa olevansa *Gooner* eli Arsenalin kannattaja.

Englannin jalkapalloliiton hyväksymät Morleyn säännöt alkoivat levitä maailmalle englantilaisten merimiesten ja kauppiaiden mukana. Englannilla on siinä mielessä pointtinsa lajin omijana, että uusia sääntöjä ei tuotu eri maailman kolkissa pelattavien pallopelien omien sääntöjen päälle, vaan peli esiteltiin tuossa vaiheessa aivan uutena. FA:n sääntöjä muokattiin sitten paikallisten mieltymysten mukaan.

Toimittaja ja kirjailija Jonathan Wilson esittää Argentiinan jalkapallon historiasta kertovassa kirjassaan *Angels With Dirty Faces* tyypillisen tarinan siitä, miten laji levisi Britanniaista maailmalle. Buenos Airesissa asui 1880-luvun loppupuolella yli 40 000 brittiä, joilla oli oma yhteisönsä kouluineen, kirkkoineen, sairaaloineen ja urheiluseuroineen. Seurat keskittyivät lähinnä krikettiin, tennikseen ja hevospooloon, mutta on melko varmaa, että monet Argentiinaan muuttaneista olivat pelanneet myös jalkapallon eri muotoja kouluaikoinaan Englannissa. FA:n säännöt julkaistiin Buenos Airesissa ilmestyneessä englanninkielisessä *Standard*-lehdessä 1867 otsikolla Foot Ball. Sen alla olevassa ilmoituksessa pyydettiin ihmisiä kokoontumaan krikettikentälle pelaamaan jalkapalloa. Ensimmäinen ottelu käytiin kahdeksan hengen joukkuein. Joukkueita erottivat punaiset ja valkoiset lippalakit. Jalkapallo oli saapunut Argentiinaan. Englantilaisten vaikutus Argentiinan jalkapallon syntyyn oli niin suuri, että maan suurimmat seurat River Plate ja Boca Juniors lausutaan englantilaisittain, vaikka niiden synnyssä ei englantilaisilla ollut mitään suoranaista tekemistä. Britit tekivät vastaavaa jalkapallolähetystyötä ympäri maailmaa.

Englannin vahva ja joidenkin mielestä epärealistinen jalkapalloitsetunto on myös peruja maan lajiliiton historiallisesti vankasta asemasta kansainvälisellä kentällä. Herrakerho

nimeltä Fédération Internationale de Football Association eli Fifa syntyi vasta 1904, kun Hollanti, Sveitsi, Tanska, Belgia, Ranska, Ruotsi, Espanja ja pian myös Saksa halusivat järjestää jalkapallo-otteluita keskenään. Alkuvaiheessa Fifan valta-asema lajin ylimpänä kansainvälisenä toimijana oli kyseenalainen. Se otti käyttöönsä Englannin liiton luomat säännöt. Englannin jalkapalloliitto oli Fifaa paljon vanhempi ja vahvempi, eikä siellä ymmärretty, miksi kansainvälistä liittoa piti ylipäänsä perustaa. FA ei lähettänyt Fifan perustamiskokoukseen edes edustajiaan vaan ainoastaan kirjeen, jossa sentään pahoiteltiin poissaoloa brittiläiseen kohteliaaseen tyyliin. Englantilaisien ajattelusta kertoo paljon se, että FA järjesti vuosi Fifan perustamisen jälkeen aprillipäivänä oman kokouksensa, jossa tuotiin esiin tarve kansainvälisen lajiliiton perustamisesta. Sanoma oli, ettei Fifaa voinut ottaa tosissaan, koska sen olivat perustaneet muut maat. Tavallaan se on ymmärrettävää, jos ajattelee, että kansainvälinen pesäpalloliitto perustettaisiin ilman Suomen mukanaoloa.

Englanti liittyi Fifaan 1906, ja kattojärjestyön valittiin englantilainen puheenjohtaja Daniel Woolfall. Ensimmäinen Kansainvälisen jalkapalloliiton organisoima turnaus oli Lontoon olympialaisten jalkapalloturnaus 1908. Ensimmäiset kansainväliset ottelut Englanti pelasi amatööripelaajilla, jotta vastustajilla olisi edes jonkinlaisia mahdollisuuksia. Iso-Britannia lähetti amatöörit myös olympialaisiin, vaikka ammattipelaajat olisivat olleet sallittuja. Lontoossa 1908 joukkue kaatoi Ruotsin 12–1, Hollannin 4–0 ja Tanskan finaalissa 2–0. Tukholmassa 1912 tuli myös kultaa, kun matkalla kaatuivat Unkari 7–0, Suomi (!) 4–0 sekä loppuottelussa taas Tanska 4–2.

Woolfallin näkemys oli, että osallistumalla kansainvälisen lajiliiton toimintaan Englannin vaikutus jalkapallon tulevaisuuteen olisi suurempi kuin vetäytymällä kuoreensa. Ennen ensimmäisiä jalkapallon MM-kisoja ehti kuitenkin tapahtua jalkapallo-brexiti brittien omanarvontunnon takia. Vieläpä kahdesti. Ensin FA erosi Fifasta 1920, kun se ei hyväksynyt, että

liitto järjestäisi otteluita Saksan ja muiden ensimmäisen maailmansodan häviäjävaltioiden kanssa. Se liittyi takaisin 1920 vain erotakseen taas 1928 riitauduttuaan Fifan kanssa olympialaisiin osallistuvien pelaajien statuksista ja mahdollisista korvauksista, joita britit eivät hyväksyneet. Alan Tomlinsonin kirjassa *Fifa: The Men, the Myths and the Money* kuvaillaan englantilaisten ylemmyudentuntoa, jonka voi tiivistää erokirjeen muotoiluun: ”Valtaosa Fédération International de Football Associationin jäsenliitoista on perustettu suhteellisen tuoreeltaan. Sen vuoksi niillä ei voi olla tietoa, jonka vain kokemus voi tuoda”, kirjeessä ilmoitettiin. Riita tarkoitti lopulta sitä, että historian kolme ensimmäistä jalkapallon MM-turnausta käytiin ilman lajin kotimaata Englantia. Toisen maailmansodan syttymisen vuoksi poissaolo venyi peräti 20 vuoteen.

Saapuessaan lopulta ensimmäisiin MM-kisoihinsa Brasiliaan 1950 brasilialaislehdistö kutsui englantilaisia ”jalkapallon kuninkaiksi”. Brittiläisen ylivertaisuuden usko oli niin suuri, ettei kukaan Englannin jalkapalloliitosta käynyt tarkastamassa kisapaikkaa ja joukkueen hotellia etukäteen. Ruoka hotellissa oli niin kelvotonta, että manageri Walter Winterbottom marssi keittiöön ja vaati saada kokata itse. Mark Pougatch kuvailee osuvasti nimetyssä kirjassaan *Three Lions Versus the World*, miten lento turnaukseen kesti 31 tuntia reitin kulkiessa Pariisista Lissabonin kautta Dakariin, Recifeen ja lopulta Rio de Janeiroon. Rion vastaanottokomitea oli kolme kaasumaskiin pukeutunutta miestä, jotka ruiskuttivat torjunta-ainetta joukkueen päälle koneessa. Sitä olisi tarvittu enemmän rakennusvaiheessa yhä olleen Maracana-stadionin pukukopeissa, jossa vilisi rottia Englannin valmistautuessa avausotteluun Chileä vastaan.

On hämmästyttävää, että yhä tänäkin päivänä jalkapallokentillä kuulee englantilaisia periaatteita, joissa ei ole tarkemmin ajateltuna mitään järkeä. ”Älä koskaan vaihda voittanutta joukkuetta” on yksi sellainen. Joukkueen pelaajavalinnoista vastaan ottaen Englannin liigan puheenjohtajalla Arthur Drewryllä oli

periaate olla vaihtamatta voittavaa kokoonpanoa. Tämän vuoksi joukkueen paras pelaaja Stanley Matthews ei ollut kisojen toisessa ottelussa avauskokoonpanossa Englannin kaadettua avauspelissä Chilen 2–0 ilman häntä. Manageri Walter Winterbottom, jolla ei ollut valtaa valita kokoonpanoan, olisi halunnut Matthewsin kentälle ja lepuuttaa muutamia avauspelissä uurastaneita. Kaiken kukkuraksi Matthews lähetettiin 28 tunnin matkalle Britannian entiseen alusmaahan Kanadaan, jonne liitto päätti kaikessa viisaudessaan tehdä vierailun, koska oltiin joka tapauksessa mukamas samoilla suunnilla.

Kaikkien järkytykseksi Englanti hävisi Yhdysvalloille 0–1. Englanti ei toipunut sokistaan lohkon päätöspeliin mennessä, vaan kärsi tappion myös Espanjalle ja tuli pahasti häpäistyksi heti ensimmäisissä jalkapallon MM-kisoissaan. Koko kansakunnan onni oli se, että kisoissa oli paikalla vain kahdeksan brittitoimittajaa eikä ainuttakaan tv-ryhmää. USA-tappiota seuranneena päivänä esimerkiksi *The Daily Telegraphin* urheiluosion pääuutisena oli krikettiä. Jalkapallotappiosta kerrottiin vain yhden palstan jutussa.

Englannin valta-aseman kannalta on nöyryyttävää, miten nopeasti muu maailma oppi jalkapallon ja ajoi samalla vauhdilla emämaan ohi. Kunnon herätys tapahtui 1953 Wembleyllä, kun Unkari vyöryi Ferenc Puskásin ja Nándor Hidegkutin johdolla kotijoukkueen yli 100 000 katsojan silmien edessä. Lehdissä alettiin kirjoittaa, että englantilaisen pelitavan olisi muututtava ja että kultainen aikakausi olisi tulossa päätökseen. Vuoden 1954 kisat Sveitsissä päättyivät myös kolmen ottelun jälkeen, samoin 1958 Ruotsissa, jossa maa ei voittanut otteluakaan. 1962 Chilessä saldoksi jäi samat kolme ottelua, kun Pelén sijaan Brasilian tahtipiukkoa heiluttanut fantastinen Garrincha pudotti Englannin ja marssi maailmanmestaruuteen saakka. 1955 aloitetussa Mestarien liigan edeltäjässä Euroopan cupissakin menttiin Real Madridin, Benfican ja Milanon joukkueiden komennossa, kunnes skottiseura Celtic voitti Euroopan cupin 1967 ja Manchester United 1968.

Englanti on monella tapaa maa, joka elää historiasta ja historiassa. Myös siten, että tämän kirjan ilmestymisen hetkellä noin 70 prosenttia maan väestöstä ei ole elinikäänään nähnyt Englannin voittavan jalkapallon maailmanmestaruutta, mutta siitä huolimatta 1966 on erityinen ja nostalginen vuosiluku. Silloin Englanti voitti kotikamarallaan ensimmäisen ja toistaiseksi ainoan jalkapallon miesten MM-kultansa. Kisoissa, joita Englanti ei alentunut edes hakemaan mutta teki tietäväksi, että turnaus olisi syytä järjestää jalkapallon emämaassa. Maailmanmestaruuden merkityksestä kertoo se, että loppuottelua Saksaa vastaan katsoi yli 30 miljoonaa ihmistä. Se oli viisi miljoonaa enemmän kuin Sir Winston Churchillin hautajaisia kahdeksan kuukautta aiemmin – ja Churchill oli johdattanut maan sentään paljon merkittävämpään voittoon Saksasta.

Kesä 1966 ja sen kaksikymmentä päivää ja 32 jalkapallo-ottelua ovat englantilaista kansanperinnettä, joka on dokumentoitu ja jota on tutkittu kaikista mahdollisista kulmista. Englannin jalkapallomaajoukkueen toistaiseksi ainoa suuri voitto on kuvattu kenties parhaiten Brian Glanvillen käsikirjoittamassa elokuvassa *Goal!* Vielä laajemman käsityksen vuoden 1966 merkityksestä saa Mark Perrymanin toimittamasta kirjasta 1966 *And Not All That*, jossa kisoja tarkastellaan aina politiikan, muodin ja musiikin näkökulmasta unohtamatta otteluraportteja jokaisesta Englannin kamppailusta – kirjoittajina vastustajamaista kotoisin olevat huipputoimittajat. Yksi kekseliäimmistä oivalluksista oli *The Guardian* -lehden verkkosivujen ikään kuin reaaliaikainen seuranta 1966 MM-finaalista Englannin ja Saksan välillä kaikkein alustuksineen ja jälkipuinteineen. Muitakin aikahyppäyksiä on tehty, sillä esimerkiksi Geoff Hurstin puoli vuosisataa puhuttanut jatkoaikamaali tarkistettiin – brittiläisessä huumorimiellessä toki – Sky Sportsin studiossa uudelleen nykyteknologiaa hyödyntäen. Lopputulos ei yllättänyt: englantilaiset tuomitsivat pallon todella ylittäneen maaliviivan, kuten azerbaidžanilainen linjamies Tofiq Bahramov tilanteen alun alkaen näki.

Vuoden 1966 piti olla vastaisku ja uusi alku Englannin ylivallelalle pelikentillä. Seuraavat neljä vuotta englantilainen jalkapallo eli pilvilinnassa, jota ei haitannut se, että maajoukkue hävisi 1968 EM-kisojen välierässä Jugoslavialle. Englanti oli edelleen hallitseva maailmanmestari ja kotimaan liigakin kukoisti. Vuodesta 1966 lähtien liigamestari vaihtui joka vuosi, kun sarjan voittivat Liverpool, Manchester United, Manchester City, Leeds, Everton, Arsenal ja Derby, joita valmensivat sellaiset jalkapallon suurmiehet kuin Bill Shankly, Matt Busby, Don Revie ja nuori nousukas nimeltä Brian Clough. Kentällä ja vähän sen ulkopuolella loisti pitkätukkaisia kulttitähtiä George Bestistä Charlie Georgeen, Kevin Keeganiin, Peter Lorimeriin sekä kaljuaan pidemmällä hiuksilla peitelleeseen Bobby Charltoniin.

Meksikon MM-kisat 1970 olivat kuitenkin karu paluu maanpinnalle neljän vuoden harhaisen ylivertaisuuden jälkeen. Ensimmäinen tappio oli PR-tappio. Meksikon kisat olivat ensimmäiset, jotka nähtiin väritelevisiossa. Englanti vaihtoi edellisen turnauksen punaiset pelipaidat kokovalkoisiin asuihin. Brasilia valmistautui turnaukseen kolme kuukautta. Englanti pelasi yhden harjoitusottelun Kolumbiassa ennen kuin siirtyi kisamaahan. Kaiken kukkuraksi MM-kultajoukkueen kapteeni Bobby Moore vietti neljä päivää bogotalaisessa putkassa syytettynä kaulakorun varastamisesta, mikä johti diplomaattiseen selkkaukseen, johon jopa pääministeri Howard Wilson puuttui.

Työväenpuolueen Wilson oli yksi monista, jotka uskoivat Englannin ylivertaisuuteen. Jopa niin paljon, että hänen väitettään järjestäneen vaalit pidettäväksi kesäkuun 18. päivä 1970, siis MM-kisojen välierän jälkeiseksi päiväksi, koska pääministeri uskoi kansan olevan sillä hetkellä tyytyväinen ja äänestävän vallassa olevaa Labour-puoluetta. Puolivälierässä Englannin piti kaataa Saksa, kuten se oli tehnyt siihen mennessä yleensä aina. Kävi kuitenkin niin, että maalivahti Gordon Banks istui ottelun ajan vessanpytyllä ja tähtipelaaja Bobby Charlton viimeiset 50 minuuttia samoilla asioilla. Ei auttanut, vaikka valmentaja Alf

Ramsey oli tuonut Englannista joukkueen mukana yli 60 kiloa hampurilaispihvejä, 180 kiloa makkaraa, 135 kiloa pakastekalaa sekä kymmenen laatikollista ketsuppia. Ironista kyllä, joukkue kaatui ruokamyrkytykseen, tai niin asia ainakin Chris Englandin kirjassa *On The Game 1966–2018 – How Football Became What It Is Today* kerrotaan.

Pääministeri Wilson kärsi neljä päivää Englannin sokkitapion jälkeen häviön vaaleissa, vaikka Labour oli vielä toukuussa johtanut konservatiivista Torya 7,5 prosenttiyksikön erolla. On vaikea todistaa, että Englannin tappio johti työväenpuolueen vaalitappioon. Wilson itse kiisti miettineensä vaalien ajankohtaa MM-kisojen näkökulmasta: ”Maan hallinnolla ei ole mitään tekemistä jalkapallo-ottelujen kanssa”, hän sanoi *The Guardianin* mukaan. Puolustusministeri Denis Healey kirjoitti kuitenkin muutama vuosi myöhemmin muistelmissaan, että puolue oli pääministerin johdolla miettinyt etukäteen, millainen vaikutus maajoukkueen tappiolla voisi olla vaalitulokseen. Urheiluministeri Denis Howell väitti puolestaan 20 vuotta kisojen ja vaalien jälkeen, että sillä hetkellä, kun Gordon Banksin maalilla korvannut Peter Bonetti sähläsi kolmannen maalin Saksalle, alkoivat työväenpuolueen vaikeudet. Vaalit voitti Edward Heathin johtama Tory-puolue, mikä avasi portteja muuan Margaret Thatcherille. Hänen vaikutuksestaan englantilaiseen jalkapalloon kerrotaan seuraavassa luvussa.

1980-luku oli brittifutiksen synkkä vuosikymmen ja 1990-luku uuden alku. Syntyi Valioliiga, mistä tuli nopeasti maailman tunnetuimpia urheilubrändejä. Sisäänpäin aiemmin käpertynyt jalkapallo-Englanti kurotti Kiinaan, Australiaan, Yhdysvaltoihin, Intiaan ja kaikkialle, mistä voisi saada tv-tuloja. Englannin maajoukkueen menestys on ollut edelleen keskinkertaista, mutta 2000-luvulla viimeistään on voinut sanoa brittifutiksen olevan kansainvälisen jalkapallon keskipiste.

Niin paljon englantilainen sielunmaisema ei ole mullistunut, etteikö myös jalkapallosta löydy yhä vanhoillisia ja sulkeu-

tuneita asenteita – ovathan ne lisääntyneet englantilaisessa yhteiskunnassa muutenkin. Yhdistyneen kuningaskunnan EU-kansanäänestys ja sen tulosta seurannut Brexit ovat oma lukunsa, jonka kaikkia vaikutuksia esimerkiksi Valioliigaan emme vielä tässä vaiheessa edes tiedä. Äänestystuloksen taustalla oli suoranaisia valheita, elämehän totuudenjälkeistä aikakautta. On kuitenkin ilo huomata, etteivät löysät faktat mene sosiaalisen median aikakaudella helposti läpi. Blackpoolia ja Crystal Palacea Valioliigassa valmentanut Ian Holloway tuohtui esimerkiksi elokuussa 2019 Englantiin rantautuneesta uudesta käsivirhesäännöstä niin, että hän sekoitti jopa Euroopan unionin sääntötulkintoihin. ”Ihmiset kertovat meille, mitä meidän pitäisi pelillämme tehdä. Heidän pitäisi lopettaa sellainen. Toivon, että Brexit toteutuu, koska sitä me äänestimme. Kukaan muu ei voi tulla kertomaan, mitä teemme omalla pelillämme”, Holloway raivosi Sky Sportsin *The Debate* -ohjelmassa. Purkaus kertoo monien asenteesta. Lausunnon ongelma oli, että kansainvälisen jalkapallon säännöistä päättää yhä International Football Association Board (IFAB), siis Lontoossa 1868 perustettu elin, jossa Fifalla on nykyään neljä ääntä ja Englannin, Skotlannin, Walesin ja Pohjois-Irlannin liitoilla neljä ääntä kullakin. Tämä puolestaan kertoo, miten valtava vallankäyttäjät Iso-Britannia jalkapallossa yhä tänä päivänä on.

The Guardianin toimittaja Barney Ronay tiivistä englantilaisten suuruudenhullun ja epärealistisen jalkapalloajattelun helmikuussa 2019 kirjoittamassaan kolumnissa. Siinä käsiteltiin Englannin edellistä ”kultaista sukupolvea”, jonka kukoistusvuoden piti olla 2006 MM-kisat Saksassa. Joukkue putosi puolivälierissä rangaistuspotkukilpailun jälkeen, kuinkas muutenkaan, Cristiano Ronaldon johtamalle Portugalille. Sitä, ettei Michael Owenin, David Beckhamin, Rio Ferdinandin, John Terryn, Steven Gerrardin, Frank Lampardin, Paul Scholesin ja Wayne Rooneyyn kultainen sukupolvi koskaan voittanut isoa turnausta, pidetään Englannissa valtavana epäonnistumisena.

Barney Ronayn mukaan on puhuttu jopa siitä, että joukkue kaatui ylimielisyyteen ja siihen, että työväentaustaiset pelaajat nauttivat liikaa saavuttamastaan ylellisestä elämästä, mitä hän pitää älyttömänä ajatuksena. Ronayn mielestä maailmanmestaruutta kultaiselta sukupolvelta vaatineet englantilaiset kompastuivat jälleen kerran omiin harhaisiin kuvitelmiinsa. ”Kyse on englantilaisen erityisyyden myytistä, joka ilmaistaan selkeimmin urheilussa. Siinä maailma nähdään pelkästään englantilaisen ylivallan näkökulmasta. Muiden menestys on aina virhe. Kun on lahjakas ja myös englantilainen, sen pitäisi jo luonnonjärjestyksen mukaan johtaa automaattiseen dominointiin, jonka vain huijaavat ulkomaalaiset tai traaginen moka voivat estää.”

**Englannissa on yli 55 miljoonaa jalkapallo-
asiantuntijaa. Vain 12 ihmistä koko maassa ei
tiedä, miten lajia pelataan. He ovat kulloisenkin
maajoukkueen päävalmentaja ja kentällä
olevat pelaajat.**

Brittifutis tarkastelee lempeällä otteella brittiläistä yhteiskuntaa jalkapallon muotoisen linssin läpi. Miksi Margaret Thatcher vihasi jalkapalloa? Kenet ilmoitettiin heikosti menneen ottelun jälkeen balettitunnille, ja mikä joukkue vietiin rangaistukseksi oopperaan? Teos selvittää, miksi suomalaiset rakastavat brittifutista, ja vie lajin syntyhistoriasta modernin jalkapallon ytimeen.

Saku-Pekka Sundelin on palkittu toimittaja. Jalkapallo on hänelle elämän mittainen harrastus ja työ, joka on vienyt kymmeniin maihin eri puolille maailmaa.

**Sisältää 11
suomalais-
pelaajan
tarinat**

9 789520 416744

www.tammi.fi

79.31

ISBN 978-952-04-1674-4